

ВОЛЬНАЯ Беларусь

№ 11. 1917 г. Чэцьвер. Выходзіць двойчы на тыдзень. 3 жніўня 1917 г. № 11.

БЕЛАРУСКАЯ РАДА.

На адбыўшымся 8-9 ліпеня з'ездзе ў Мінску ўтворапа Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый. Выбранаму на гэтым з'ездзе Выканаўчаму Камітэту было даручана склікаць Рату ў магчыма кароткім часі. Першая сессія Рату мае пачацца 5-го жніўня ў г. Мінску. Па думцы Выканаўчага Камітэту яна павінна разгледзіць гэтакія справы: арганізацыйную, фінансавую, (грашавую), сучасны палітычны момэнт і адносіны да яго, апрацаваньня дэкларацыі або адозвы да ўсяго народу і выбары да Устаноўчага Сойму.

Ужо даўно адчувалася пільная патрэба ў цэнтральным, еднаўчым органе нашага краю. С першых дзён рэвалюцыі пачалі адтрымывацца весткі, што скрозь закладаюцца беларускія гурткі, хаўрусы, сяброўства і арганізацыі. Параскіданыя па краю, распарушаныя па ўсіх кутках Расіі, аны, ні маючы аб'яднаўчага цэнтру, ні пачувалі пад сабою цвёрдага грунту, слаба выяўлялі сваю чынасьць, і не маглі адпаведаць вымогам гістарычнага момэнтэ.

Мала таго, параскіданыя, распарушаныя, за хібнасьцю звязваючага пачатку, аны ні мелі жадных зносінаў паміж сабой і пават ня ведалі аб тым, дзе і якія існуюць гурткі і арганізацыі. Створаныя імпульсына, вываленыя да жыцця кіпучым мамэнтам, працавалі аны бяз сьвэтам, бяз агульнага напрамку, і праца іх ні набірала жаданай скучнасьці, а то проста замірала і маршала ў ніроўномасьці. Час вымагаў палажыць гэтаму канец і надаць справі болей руху, чыну і жыцця.

Першай мэтай Цэнтральнае Рату, першым крокам яе чынасьці і будзе зьяднаньне параскіданага, згуртаваньне распарушанага ў адно цэльнае, моцнае і працаздольнае і надаць яму сілы, павалі і аўтарытэтнасьці. Цэнтральная Рада і будзе тым сьвэтам, тым склікаўчым маяком, каторы згуртуе калі сябе ўсіх, хто жадае свайму краю лепшай долі, хто дбае аб культурнае развіцьцё свайго народу і жадае яму пачэснага і ганорнага мейсца сярод славянскіх і ні славянскіх народаў Дзяржавы Расійскай.

Многанакутная ачына наша, перакіданая з боку на бок, ад суседа к суседу, ад дзяржавы да дзяржавы, зазнаўшая гора, як піводная пацяя на сьвечі, першы раз па страці свае самабытнасьці, свае палітычнай пізалежнасьці становіцца на ўласны грунт і праз сваіх лепшых сыноў маюцца ўзяць справу свайго жыцця, добрабыту і нацыянальнага гонару ў свае ўласныя рукі. Не толькі вораті, але й спагадачы і прыхільнікі гадалі, што Беларусь памёрла, асміліравалася і ні паўстане болей ніколі. Але памыліліся. Яна ні памёрла, а спала; ні канала, а спачывала.

Цяжкім лёсам абдаравала нас гісторыя. Здаецца, ўся немач сусьветная, ўся моц пькельная, зрадзіўшыся, пасталі ўперак нам на дарозі. Жахам вея ад нашай гісторыі. Калі кінеш вокам на мінуласць народу нашага, як узірнешся ў мора тых слёз, пакуты і ёнку, што зазнаў у жыцці сваім народ беларускі.

дык грудзі ірвуцца ад непераможнага жалю, сьціскаецца сэрца смяртэльнаю жалюбою і хочацца плакаць і маліцца яму, многанакутнаму і доўгатырваламу.

Трудна даць веры, што магчыма вытрываць усе тое, што выпала на долю беларускага народу, а ён вытрываў, перажыў, перамог, хоць і дарагім коштам. Праўда, ня стрымаўся ён пад ціжарам крыжа свайго, — ня устояў, паваліўся ды самлёў доўгім, летаргічным сном... Навокала ішлі, гаманілі, — дбалі, змагаліся, жылі, вяселіліся, — а ён спачываў ад цяжкіх гістарычных турботаў. Падарожны ішлі, рабавалі гаспадарку яго, а ён ня меў абаронцаў скарбу свайму, пагубіў вартушчычх мена свайго, і ўласныя дзеці адракліся яе і параскідліся па бел-божаму сьвету, шукаючы новае домі, новае бацькаўшчыны. Яго імем сталі звацца другія, яго скарбам зухуюць чужыя...

Але вецяр павеяў, — неба прайсціла і развіднілася над нашай старонкаю. Дух адраджэньня і ласнае слонца адвечнага жыцця завіталі й да нас. Народ працінуўся — устаў, падняў вочы поўныя жалю і скаргі ды затрэбаваў свае часткі ў агульным жыцці. Тады абступілі яго парадчыні, на перабой раючы; ні рабіць драбніцы, ні квапіцца на асобнасьць, ні вабіцца на самабытнасьць, бо ён спрад-веку належыў да іх і ніколі ня меў ўласнае гаспадаркі. З-навуці ўпарта даводзілі яму, што ён — ні ён і мова ні яго, гэта паганая «мужыцкая гаворка», на каторай брыдка пры людзях размову вясці, ні то што увіхалца калі такой запансільвай гаспожы, як навука, асьвета, культура. Толькі іх мова здатна і пекна, толькі ім даў Бог права быць самабытнымі, культурнымі і асьвечанымі, а у яго ёсьць сьвятая павіннасьць пастаць ім Міцкевічаў, Касцюшак, Дастаеўскіх, дбаць аб іх славі, большыць іх культуру й навуку. Яны бажыліся, што працягваючы ні дома, а ў лядзях, засеваючы чужыя нівы карысьці будзе большыя, як для сябе ў асобку, так і для культуры агульна. Але народ, на моцы дасьледу пасланцоў сваіх, сьляміў куды кіруюць парадчыні яго. Здаў у іх ён угледзіў кайданы сабе, а на шляху злучэньня — сьмерць сваю. Ды з агідаю адварнуўся ад іх, — засьпеваў песьню сусьветнай пакуты ды стаў склікаць дзетак сваіх да вялікае працы на карысьць ўласнае гаспадаркі. І сталі павідаць яны службы парабекі, зьятаюцца дамоў, — няюць і пшачечуць, як маладзія ітшкі, прабуючы свае, яшчэ ніўмацованыя, скрыдлы.

Жыве Беларусь!

Ужо, пакрытая буйністай збальнаю шуміць і руніцца нашай маці-ніва. Ніхай расьце і буйнея, ніхай красуе і спее на пшасьці і па долю, на карысьць ды на спажытак нашаму народу. Каб слонца навукі, культуры й асьветы век векаў сьвяціла над нашай зямлёю; каб доля шчасьліва, доля ласкавал завітала да нас гаспадарыня ды ўсыміхалася ў хатках нашых цвэтам-калінаю! Каб наша жыццё рэхам капілася скрозь і ўсюды, дзе чуюцца нашай мова, дзе бьецца беларускае сэрца!

Ніхай заплышэюць нівы нашыя жытам-пшаніцаю, ніхай запануюць гасподы нашы дабром ды скарбіцамі! Ніхай за-

красуе дзявоцтва наша макавым цвэтам і ўславіцца моладзь наша талінтам, асьветам!

Ніхай жыве Беларусь!

Да беларускае інтэлігенцыі і вясковых вучыцалеу.

30 верасьня [сентябра] будзе скліканы Устаноўчы Сойм (Учредит. Собр.). Туды пойдучы людзі, якіх выбаром ўсе мы 17-го верасьня. Выбранымі павінны быць такіх людзі, каторыя найшчырэй і найразумней будуць стаяць за інтэрэсы нашага беларускага народу, найбольш, здаецца, скрыўджанага з усіх нацый Расіі за часы царскага панаваньня. Мы павінны, цяпер-жа, добра абрадаць ўсе пытаньні нашага жыцця, нарыхтаваць варункі жаданага нам на мейсцы ладу і сьвядома выбіраць толькі тых, хто патрапіць барацьбі для нас ўсё, што мы лічым патрэбным і карысным.

А патрэб у нас, беларусаў, ні мей, чым у іншых нацый Расіі, і мы, лічымся ўжо на парозі да Устаноўчага Сойму, ня згаварыліся яшчэ, каб моцна стаяць ўсім за адно.

Перш-на-перш, нам патрэбна свая беларуская, нацыянальная школа. Ведаю, што пікатарыя з маіх таварышаў-вучыцалеў з гэтым пі згаджаюцца, але я мысьлю і маю крапкую надзею на тое, што ні далі, як праз якіх-небудзь 5-10 год жыцця іх на вольнай ўжо Беларусі, яны, адкінуўшы той русыфіцыйны тлум, якім шпытавалі нас ў самішарых, выкінуць яго з свае галавы і, заняўшыся шыра гісторычнай мінуласцю нашай перамысловай войнамі і перакіданай з боку на бок старонкі, праканаюцца, што мы маем права на сваю нацыянальную школу і на культурна-нацыянальную аўтаномію ды нават тэрытарыяльную у Расійскай, відама, дэмакратычнай рэспубліцы на грунці фэдэратыўным.

Мне здаецца, што пікатарыя яшчэ з нас, вучыцалеў-беларусаў, толькі таму ні далучаюцца да нашыраўня беларускага нацыянальнага руху, што ні пэўны яшчэ, ні маюць веры ў тое, што гэта спраўдзіцца ды ўвоўдзе ў жыццё нашай старонкі. Звышні лічыцца з апекунамі школы, інспэктарамі і с циркулярамі начальства, мы страцілі частку свае волі, мы ні пэўны ў самых сябе, ня верым ў свае сілы і, маючы дабыты ўжо хлеб, застылі і ня рышэмся з мейсца, ні рушымся падтрымаць здаровую ініцыятыву. Але гэта піроўдзе, гэта мінеца. Я маю веру, што як даўней чэскі педагогагічны стан, так і нашы ў першую чаргу высюкныя вучыцалі прымуцца за будову школы ў нацыянальным кірунку. Ад нас, ў будучыні, будзе вымагаць гэтага само жыццё.

Памятаю я гэты споркі, што ішлі паміж намі, вучыцалімі-беларусамі, на зьездзе ў Мінску ваенных-вучыцалеў заходнага фронту, які прызнаў патрэбным навуцэньня дзяцей у роднай мові. Мы беларусы, зьбіраючыся часам асобна, гаварылі пра справу нацыяналізацыі у нас школы. І як добра праітнукаў дум-

а аб беларускай школе зрэзаў адзін пчыры беларус-вучыцаль: «Братке мас, разумінькія! Ні то-б вы спевалі цяпер, каб 55 год таму назад у нас былі заведзены беларускія вучыцальскія сэмінарыі. Але расійскае самадзяржаўе гэтага ня рабіла, бо ні пад густ яму гэта было, а цяпер вы вот і ня можаці адхіліцца ад таго кірунку, якога трымалася казёная школа ў нашай старонцы. Аго папомніце маё слова, што новае пакаленьне вучыцалеў-беларусаў пойдзе з намі, ні чужаючыся свайго народу, гонару і мовы, а ні з вамі — русыфікатарамі цэнтралістамі!»

І мне дзіўным здавалася, як гэта тые русыфікатары забываюць элемэтарныя правілы педагогікі: ад бліжэйшага к далёкаму, ад знаёмага да пізнаёмага, ад лёгкага к цяжкаму, ад простага да складнага і т. д. З якой-жа мовы пачынаюць навуцэньне, калі ні з матчынай, ў якой мові дзіця лятчэй здолея ўразумець механізм чытаньня, калі ні ў тэй, на якой яно пачало гаварыць дома? Няўжо ў расійскай (для праваслаўн. беларусаў), ці ў польскай (для каталік. беларусаў) мові лятчэй ўсё гэта ўпяміць, як у роднай? А калі ў нас ў вышэйшых і пачатковых школах і гімназіях ня можна адразу завесці навуцэньне па-беларуску, то гэта-ж ні беда! Пакуль ня будзе там падручнікаў, дык нешта, ведама, выкладаць ўсе навукі на нашай мові, але трэба старацца, каб там перш-на-перш дасканальна навуцалі гісторыі, географіі Беларусі, каб падрастаючае пакаленьне ўперад як найлепш пазнавала сваю бацькаўшчыну, каб ў сэрцы моладзі запанавала любовь да роднае старонкі, а тады ўжо вучыць іх і пра «Волгу-матушку рьку», і пра «Красавіцу Москву-бывокаменную», і пра Эгіпет, Амэрыку і ішн. А ў найвышэйшай школе на Беларусі (універсітэце) завесці на першы пачатак катэдру беларускае мовы, гісторыі, географіі, культуры края і ішн.

Няўжо ж вы, вучыцалі народу беларускага, яго дзеці і інтэлігенцыя, — адверніліся ад народу свайго, як колись-то выракліся беларускага народу яго бацьства? Няўжо-ж вы кінеце народ свой на крыжавых дарогах? Няўжо ізноў пакінеце сваіх бацькоў бяз павадара, як кідалі яго пры царымі рэнэгаці-беларусы, крычаўшых у прыемных ім варунках: «мы — тожэ блорусы». Відаль, што ёсьць у нас беларусы і «блорусы». І цяпер, на волі ўжо, а чуваць яшчэ гэта! Няўжо-ж вы адасьце паном палякам і ксяндзам-палёнізатарам аналічыць да канца нашых нісьвядомых з мільёны каталікоў-беларусаў? Няўжо-ж дзеся спакое свайго асабістаго пам і падалі лічыцца бяз свайго нацыянальнага гвару? Дзе-ж ваша хвалёная любовь да роднага народу, дзе-ж ваша шчырасьць, калі ня хочыце бачыць, што каталікі-беларусы ў большасьці сьстэматычна апалчваюцца? Што, вы мысьліце, што яны ў вольнай Беларусі пойдучы да вас ў расійскую школу? Ніколі. У беларускую, калі яна пойдзе ў кірунку спісна педагогічным і нацыянальным, яны пойдучы, а ў рускую [маскоўскую] туг, вольную, які пры самадзяржаві царскім ў казённую — не, ні пойдучы. Німа чаго сказаць,

МУЗЕЙ Р.К.КА.

Цэна асобнаго № 15 кап.

ПРОГЕРЕНО КОМПЮСЕРИ
Июль 1917

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу — 50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку наперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставацца, перасылку рукапісаў і іншых адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

В В В В В

добрая любасць да народу, калі дзеля сваіх русифікатарскіх мэтаў вы кідаеце на ахвярны аўтар гісторыі 3 мільёны беларусаў-каталікоў, якіх тутэйшы перакінчыкі, паны-палкі спецаўска ўжо перапісваюць з нейкай таемнаю думкай!

Кіньце споркі, кіньце сваркі! Хто з вас, браты-вучыццалі, шыра любіць свой беларускі народ у яго цэльнасці і хто ні звязан, як мы тут у войску, службай, шынальлю,—да працы! Арганізуйце гурткі, пішыце беларускія лемэнтары-буквары, падручнікі, кніжкі для чытання ў школах, складайце гурткімі ці па-асобку арытматычныя задачнікі, падручнікі па гісторыі, географіі, натуразнаўству, хрэстаматыі! На каго-ж народ наш можа мець надзею ў выкананні гэтай працы, калі ні на вас?

Ведаю, што ў некаторых з вас можа з'явіцца думка, што гэтая праца—нацыяналізацыя школы, культурная і тэрытарыяльная аўтаномія,—выдзецца да разлучэння, дзяліцтва народаў, а ні да братэрства; што гэта ня мірыцца з сусветным лезунам аднаўлення працоўнай бядноты усіх краёў? (Надзей? Рэд.)

Папрабуйце разгледзіць усё гэта.

Мы кажам, што наш і расійскі селянін або рабочы ў месцы павінны падаць руку такому-ж самаму працаўніку армянскаму, французскаму, амэрыканскаму ці іншаму, калі працоўнік усіх краёў злучацца дзеля агульнае барацьбы за лепшую будучыню, каб ўсім лепш жылося, каб скасавалі ўласнасць на зямлю, на хвабрыкі, заводы, машыны і на ўсе прылады, каб ня было панавання тых, хто ні працуючы сам, жыве на чужую панятую працу. Таму мы і клічам да братэрства і аднаўлення ўсіх працоўнікаў. Але гэта ні знача, што ніпаўніцца быць асобных нацый, што ўсе павінны гаварыць адной мовай. Гэта нельга, ды і такой мовы німа на свеце. Кожны з нас пачувае сябе бліжэй к свайму народу, думае ў роднай мове, сапачывае душою, калі прыязджае ў сваю старонку.

(Працяг будзе).

Салдат С. Міхайлоўскі-Рак.
Ч. армія.

Хто вінаваіца вайны.

(Канец. Гляд. № 5 і 9).

Як ведама, на пагрозы Аўстрыі пайшлі вайною на Сэрбію, Расія старога самадзяржаўнага ладу без попыту ў працоўнага народу мабілізавала сваё войска. Нібы ў адказ на гэта, Германія, хаўрусніца Аўстрыі, абвясціла сваю мабілізацыю. А Англія і Францыя, быццам стоючы на грунці агульнай справядлівасці і абараняючы ад крыўды Сэрбію, заступіліся за Расію. Карты былі стасаваны, раздзялены і... крываўніца пачалася.

Ангельскім і французскім прамыслоўцам Расіі нібыла. Расія ім ністрашная, бо дзяржава яна малакультурная і саўсім ніпрамысловая. Фабрыкаў і заводаў у яе мала, тавары вырабляюцца дорага, кепска і тандэтна. С таварамі тандэтнага і брыдкага вырабу змагацца, або як кажуць, канкурываць на сусветных рынках, німагчыма. Ім болей было нямецкіх прамыслоўцаў, нямецкіх тавараў. Але Расія вялікая, мае шмат войска, і ў гэтым сэнсі як ня трэ лепай можа стаць ім на дапамозі. Злучыўшыся з ёю можна пабіць немцаў. Тым-то і відзіва, што Францыя і Англія, вольныя і ганарыстыя, ня паганьбавалі трымаць хаўру з самадзяржаўнай Расіяй, с каторае яны самі пакіпелі і называлі барбарскай і гвалтоўнай. Але, як патрабавалася барацьбы кішэні ад немцаў, дык «барбарства» Расіі ня пашкодзіла іх кампанейства і сярбруству. Што Расія бедная і ні мае добрых вадзініцкіх прыладаў—гэта ні беда,—затое людзей, салдатаў многа і шмат рознай зямлі. Куль і гармат можна надаслаць, а пад зямельку і грошай пазычыць німагчыма. Ды й Амэрыка стане ў прыгодзе,—яна даўно ўжо кастрыцца на немца, баючыся іх суседства на моры.

Усё пашло, як па пісанаму. Нават Амэрыка ня стрымалася ды ублудталася ў гэту страшную вайну. Японія зрабіла хітравы за ўсіх. С самага пачатку вайны яна захапіла на моры ўсе нямецкія калені ды гаспадарыць там, як у сябе дома. Сваім учынкам яна напудзіла Амэрыку. Тая агледзілася, што Японія бадай што страшней за немца. Яны ворагі на моры. Папускацца гэтым ня мае рахубы. А тым часам і прыгразілі японцу нельга, бо Японія хаўрусніца Англіі, с катораю сварыцца ні выпадае.

За гэтую вайну Амэрыка страшэнна разбагацела, гандлюючы гарматамі і збожжам. Дайшло да таго, што грошы пачалі траціць сваю каштоўнасць,—такую гібель яна нагандлявала. Швэд, напрыклад, дык той загадаў ня пускаць больш у свой край чужога золата, каб ня патанела тое, што маецца дома. Такім чынам, вайна, спачатку багатушная нейтральны дзяржавы, пачала нарэшці шкідліва адбівацца на іх дзяржаўнай гаспадарцы. С крыніцы прыбытку—яна стала багата патапельніцтва. Паўстала пытанне аб тым, ці ні пара-б ўжо скончыць вайну? Спачатку галава Амэрыкі, прэзідэнт Вільсон, папрабаваў ласкаю угаварыць ваюючыя дзяржавы памірыцца. Дзеля гэтага звяртаўся да іх з лістамі, або, як кажуць, с «пасрэдніцкімі нотамі». Ён пісаў, што вайна—гэта чыстае ніпаразумеўня, што, на яго пагляд, дык ніхто ня бажае пакрыўдзіць нікога, што калі спыніцца ды уважана памыслиць, дык хутка можна прыесці да згоды. Тым часам, яго ніхто ні паслухаў і с пасрэдніцтва яго нічога ня вышла. Трэба было шукаць іншага рагунку. І Амэрыка знішчыла сабе выйсцё.

Як ні як, а вайна вечна цягнуцца ня можа. Сваім гандлярскім шухам Амэрыка пачула, што хутка справа нахіліцца да згоды. Прысёбі на дзяліцёбу з голымі рукамі ня мае сэнсу. Гэта саўсім ня выпадае. Трэба ўзброіцца і на дзяліцёбу завітаць з войскам і гарматамі. Тады стронцў яе с пашанаю і кожнае слова па міравом пасядзеўні мецьмі сілу і павагу. Ваюючыя дзяржавы змогуцца, патамоўца і будучы пільна прыслухацца да таго, што скажа яна, сьвежая, дужая і ад ног да галавы ўзброёная. А скажаць ёй шмат чаго трэба. Перш-на-перш, Японія захапавалася па пудзіць. Але як гэта зрабіць? Як умяшчацца ў гэту сусветную бойню? Яе вораг на моры—Японія. Задзірацца з ёю ня выпадае: яна хаўрусніца Англіі, а сама Англія, па-сваякоўску, сябруе з Амэрыкай! І ніколі папярэж да рогі ня стаяла. І Амэрыка пачала прыдзірацца да Германіі. С пачатку вайны, калі ўсю увагу займаў іншы інтарэс,—інтарэс кішэні, дык яна й вухам ня вяла, што Германія топіць яе караблі. Скажа там слоў колькі дакору і—толькі таго. Ня было часу сварыцца: яна гандлявала і набівала кішэні. Цяпер іншая справа. Кішэні набіта, нават драцца пачынае, і ўсе грошы гатовы разсыпацца чэрапкам, як у таго зайдрыснага жабрака ў байцы. Трэба сьпешацца. Што прабачалася спачатку, таго нельга да раваць цяпер. Да Германіі прыдзірацца было лёгка. Амаць ні штотыдні тапіла яна амэрыканскія караблі і на пратэсты Амэрыкі ня звяртала увагі. Дастаўляючы Англіі збожжа і ваюніцкія прылады, Амэрыка тым самым ворага ставілася да Германіі. Германія было ўсё роўна,—ці будзе ваеваць з ёю Амэрыка ці ня будзе. Прынамсі, рукі развяжучца. Амэрыка ляжыць далёка ад Германіі, і немцы разумеў, што ваюючы з ім тая асаблівай шкоды ня зробіць, як і Японія, напрыклад. Скончылася тым, што Амэрыка абвясціла вайну Германіі сама і пачала падбухторываць па гэта суседак. Як мы самі бачым Германію ад гэтага ні горш, ні лепш. Амэрыканцы ўсё гатуюцца і, мабыць, доўга яшчэ гатавацца будучы, а вайна як ішла, так і йдзе. Ня памыліўся немцы, калі на вайну з Амэрыкай ня звяртаў асаблівай увагі. Памылілася Амэрыка, бо канца вайны ня відаць штоесці...

Так склалася тая падзея, што ўска-

лыхнула увесё свет, і німа ведама, калі скончыцца.

На падрахунак ангельскіх вучоных гэта пічванна ў гісторыі вайна за першыя два с паловаю гады каштуе больш за 200 мільярдаў рб. і страцілася забітымі і раненымі больш за 20 мільёнаў людзей. Адгэтуль відаць, што ні за пакрыўджаную справядлівасць выдзецца вайна, а за штось бліжэйшае сэрцу ваюючых дзяржаваў.

Дык-хто ж пачаў вайну, хто вінаваіца гэтай крывавай патапельніцы, сусветнага згубства, мора крыві, слёз і пакуты? Пачаў гэту вайну і вінаваіца гэтай вайны той сацыяльна-эканамічны лад дзяржаўнага будаўніцтва, імя каторому капіталізм. Яда і трунак гэтага пана-капіталізму—злык, прыбытак і нажыва, а сэнс жыцця яго—безатхланная жадоба.

Калі ўзяць агулам народ: расійскі, ангельскі, французскі, балгарскі, турэцкі, сэрбскі, бэхгійскі,—дык гэта вайна, яшчэ ніколі нібывала на ліку людзскіх ахвар і жорсткасці, ні патрабна яна простама народу,—рабочым і селянству. Ядына нагорода і упеха за тую ахвяру, за пакуту, сьлёзы і гора, што прынесла с сабою вайна, для нас, сучасных грамадзян дзяржавы Расійскай,—гэта рэвалюцыя, збаўленне ад цяжкага самадзяржаўнага панавання. Раскідалі самадзяржаўны лад ні тыя кволыя рукі рабочых і салдатаў, што былі падчас рэвалюцыі ў Петроградзе, а нізканчоны ахвяры вайны, што нівядомымі курганамі разсыпаны па палёх Беларусі, Польшчы, Галіцыі, Літвы і Валыні. Дзікуючым ім, гэтым пакутнікам, мучальнікам самадзяржаўнага вар'яцтва, над Расіяй ўзышло слонца вольнасці і збаўлення. На касцыях бацькоў, сыноў і братоў сваіх мы пабудуем сваё новае жыццё.

Але вайна ідзе. Палавіна краю нашага адрэзана і знішчана вайною. Жывое цела многапакутнай бацькаўшчыны нашай разрэзана па-двое, і гэтак застацца ні павінна. Скінучы самадзяржаўе, мы ваюем ужо за ўласны інтарэс, за зямлю і волю народа.

Я. Л.-н.

Друк і жыццё.

Нацыянальнае пытаньне.

«Гром» не грымне—музыка не перекрестится... Нацыянальнае пытаньне пачынае патроху звертаць на сібе увагу масаўскага грамадзянства. Першыя заварушкі к-д. на зьездзе.

«За імі», піша В. Канторовіч у газэце «Дзень»,—павінны і другія палітычныя партыі гатавацца да адказу на нацыянальнае пытаньне. Дэмакратыі трэ конча памятаць, што нацыянальнае пытаньне ёсць адзін з групных і вельмі вострых каменняў расійскай рэвалюцыі.

«Толькі тады можна быць пэўным, што рэвалюцыя выканана і закончылася як мае быць, калі яна разважыць аграрнае і нацыянальнае пытаньні. Гэта два канцы адной рэвалюцыйнай вёсі, і трудна ўпэўніцца, каторы з іх вастрышы. Аграрная праблема яшчэ мелася на увазі сярэд палітычных партый. Многа меншаю увагай цэпілася нацыянальная праблема. І паступова-буржуазная думка і сацыялістычная—нагардліва адносіліся да апрацавання тых паглядаў, што стыхаліся з нацыянальным пытаннем. Лібэралізм ня папускаў памаленне каштоўнасці вялікай рускай культуры і разглядаў прагрэс і развіццё Расіі толькі праз акулеры культурнага і нацыянальнага цэнтралізму. Дэмакратыя, а сацыял-дэмакратыя ў асобку, доўгі час злучала інтэрнацыяналізм і космапалітызм, выкідала з сваёй праграмы і тактыкі жадныя намікі на разьвязанне нацыянальнага пытаньня, заміж канкрэтна апрацаванага праграмага вымаганьня, выстаўляла пуста прыныц: «кожная нацыя мае права на самаазначэньне». Калі хто адважваўся надаць гэтай пустому выразу зместу, дык яго стрэчалі ні толькі

ворага, але й вінавацілі нават у здрадзі ідэям міжнароднага сацыялізму.

Павэдлуг таго, як гурткі вырасталі і становіліся палітычнымі партыямі; павэдлуг таго, як шырокія народныя масы прыцягваліся да палітычнага і эканамічнага змаганьня, нацыянальнае пытаньне расло і зрабілася сталым чыннікам жыццёвага руху Нацыянальны рух моцна загаманіў там, дзе яго ніхто ня спадзяваўся пачуць».

Лепш позна, як ніколі. Шкода толькі, што далёка ні ўсе расійскія сацыялісты аб гэтым трохнуліся. Прывыкшы бэрсаць інтэрнацыяналізм с космапалітызмам, яны і дагэтага часу ня перастаюць ваеваць з «нацыяналістамі», пільвудэгаючы ўсялякую бязсэсэнцыю. Каб яны раптам уразумелі, што вырабляюць, дык ні адзін з іх, напэўна, павесіў-бы камінь на шыю ды рынуўся-б у воду. Многа ліха наробляна імі ўсім нідзяржаўным нацыям Расіі, так многа, што бадай шкода космапалітызму пераважыць карысць сацыялістычнай іх чыннасці. Дый пара ўжо глянуць на нацыянальны рух ні на хворую: «пастолькі-пасколькі» а дзеля таго, што ён мае сваю нісмыртальную каштоўнасць, што нацыянальнасць ёсць ядзіны чыннік культуры і паступовасці чалавечтва. На жаль, расійская інтэлігенцыя хоць і нахіліла ўжо вуха да нацыянальнага гоману, але «пастолькі, пасколькі» гэта факт і сіла, а ні самакаштоўнасць....

ЗЬЕЗД ДЭЛЕГАТАУ

ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый 8—10 ліпеня ў Мінску.

Другі дзень зьезду.

(Пачатак у № 8—10)

У часі самых гарачых спрэчак аб формах аўтаноміі прыйшоў прывітань зьезд прадстаўнік Выканаўчага Камітэту Мінскай Польскай Рады. У сваім прывітаньні ён выказаў пачуцье жаданьне тутэйшых палякоў, як «сыноў гэтага краю, жыць у добрым суседзтві з беларусамі і разам з імі працаваць на карысць агульнай бацькаўшчыны». Зьезд устрэў гэтую заяву моцнымі апладысмантамі.

Дыло пратэстнае проціў аднаўленьня юрыдычнай дзіскусыі. Старшыня дае слово чарговому прамоўцу—Смолічу. Смоліч гаворыць аб тым, што праца Камітэту была безскуптанай дзеля таго, што людзі былі ворага нахілены проціў Камітэту, бачылі ў яго выступленьніх самачынныя заявы ні толькі за сябе, але й за другіх. Тое, што прапанаваў Кахановіч, будзе ізноў самазванствам. [Кахановіч з мейсца: «Ніпраду кажаце!»] А мы павінны адмяжавацца ад усякага самазванства. Разам з тым, трэба прызнацца, што Цвікевіч ніясна прадстаўляе сабе палажэньне беларускай справы ў Мінску. Ён прапанаваў лучыцца з арганізацыямі, каторыя хочуць нашай нацыянальнай сьмерці, каторым наш кліч «адраджэньня Беларусі» саўсім не падабаецца. Невядома, аб чым будзе гаварыць заўтрашняй парада.

Кахановіч бярэ слова, каб паправіць Смоліча. Я не казаў, што Белар. Цэнтральн. Рада будзе прадстаўнічай народу беларускага, а, наадварот,—толькі арганізацый. Узурпіраваць ўласць прапанаваў як раз грамадзянін Смоліч: абвясціць цяперашні зьезд Цэнтральнай Радай. [Шум., Апл... Смоліч нешта крычыць. Старшыня просіць аратара гаварыць далей.] Ні узурпацыяй нам трэба заняцца, а арганізаваць сябе і шырокіх масаў. Як і ўсякі іншы палітычны арганізацыі, мы можам разглядаць палітычныя пытаньня. Можа здарыцца, што трэба будзе пайсці і да Ураду і т. д. Што належыцца да лямэнтацыі аб нашай беднасьці,—мы ня бедныя, але працаваць ня ўмеам, на верым адзін аднаму, разбіваем свае сілы. Хто віноў у тым, што Дастаеўскі, Касцюшка, Міцкевіч, Сыракомля, Ажэшка і інш. адыйшлі ад нас? Адно наша недбаласць. Мы цяпер маем мала, а ін-

шым здаецца, што ў нас нічога няма.

Дыло і Алексюк падтрымоўваюць даклад Кахановіча. Дыло заспакоівае тых, што баліца слова «федэрацыя», даводзячы, што Злучаныя Штаты Паўночнай Амерыкі пабудаваны на федэратыўных падставах, а дзяржава надта моцная. Затым, ці федэрацыя служыць згубай Швайцарыі? Жыццё вымагае перабудавання вялікіх дзяржаваў па грунці федэрацыі. Так перабудоваецца цяпер Англія, і ад гэтага перабудавання яна не страціла свае моцы, а, наадварот, знайшла ў ім новую моц.

З вялікай прамовай выступае Р. Скірмунт. Юрысты добра казалі, што няма яснага і справядлівага азначэння розных форм аўтаноміі. Але, калі Цвікевіч гаварыў аб ніпатрэбі палітычнай аўтаноміі, а толькі мясцовай гаспадарскай, прамоўцу здалася, што Цвікевіч радзіць здаволіцца пашырэннем земскім самаўпраўленнем. Пры змяненні дзяржаўнай ладзі старыя цэнтралістычныя парадкі далей грываць не можа і не павінны. Дабрабыт як ўсё Расіі, так і наш грунтуецца на шырокай палітычнай аўтаноміі краёў і народаў. Да гэтага трэба дадаваць, што тэрмін «палітычная аўтаномія» не разумее безпрымальна свайго войска, сваіх асобных грошаў і мытных граніц. Усё гэта можа быць агульнае. Але ад сваіх праўдзівых патрабаў мы адступілі і не можам і не павінны. Прамоўца падтрымоўвае Алексюка ў яго словах аб Укр. Цэнт. Радзі. Выступленне Укр. Рады надта зрэлае й абдуманнае, яно грунтуецца на ясным разуменні інтарэсаў свайго народу. Калі Расія зразумее сэнс нацыянальных дамагаў жывучых у ёй народаў і пойдзе ім на сустрэчу, яна не толькі не асабе, а наадварот, узмацніцца. Грамадзянін Цвікевіч моцна памыліўся, кажучы, што народы Расіі пры старым парадку прывыклі адзіна да другога і зліліся ў адно цэлае. Гэта было злучэнне кайданаў і ланцугоў. Цяпер насталі новыя часы і трэба шукаць новых прынцыпаў злучэння. [Бурн. апл.] Зроблена Кахановічам крытыка працы Камітэту справядліва. Камітэт, па-праўду, зрабіў мала, але дзеля страпэнна цяжкіх умоў працы. Час наш пераходны і ідэявая прада сустрачае шмат неабдуманных слоў і абвінавачванняў. Паказвалі на мяне, што я шкоджу толькі працы Камітэту, стаючы на чале яго. Я зараз жа зніў с сабе паўнамоцны старшыні Камітэту і застаўся простым яго сябрам. Злосныя напады на Камітэт, можа, адначасова толькі тое, што Камітэт стаіць на сапраўднай дарозі. Тут гаварылі аб яго працы, і ніхто не ўспамінуў аб тым, што Камітэт ня толькі склікаў зьезды, але й залажыў газету «Вольная Беларусь», орган, што стаіць моцна на нацыянальным грунці й аднавідае духу цяперашняга часу. Перамена, рэарганізацыя Камітэту патрэбна. Але праект Кахановіча вертае нас назад. Нацыянальна-Камітэт і Выканаўчы Камітэт тое самае. Быць можа, замест таго, каб яго касавалі, перавыбраць, перабудаваць яго. Скасаванне Камітэту нашы ворагі могуць зразумець, як уступку ім і гэта акрыліло-б іх надзеі. [Апл.]

Асцёпінскі гаворыць аб патрэбі перабудавання Камітэту на дэмакратычных падставах. Сучаснікі. У нас часта пытаюцца: а што будзе з Расіяй, а што будзе з Расіяй, і забываюцца аб Беларусі. Такіх нам не трэба. Мы павінны найперш за ўсё даць аб дабро свайго народу. Трэба арганізаваць свядомыя сілы нашага краю. Народ хоча вольнасьці нацыянальнай, хоча зямлі і волі і ён здабудзе тое, што яму трэба. Нас страшаць тым, што зямля наша кепская і што мы памром з голаду. А я пытаюся, хто дагэтуль карміў беларусаў? Старшыня просіць прамоўцу не адходзіцца ад тэмы. Сучаснікі. У нас ёсць і сілы, але яны распушчаны па агульна-расійскіх арганізацыях. Самыя свядомыя людзі цяпер у войску. Трэба ўзяцца за арганізацыю ваенных. Што да Б. Н. К., дык назусім касавалі яго не можна, бо

гэта інстытуцыя ўжо вядомая шырокай публіцы. Перавыбраць яго—так, але ён мусіць быць. А то адзін зьезд стварыў. Нацыянальны Камітэт, другі зьезд скасаваў яго і стварыў Выканаўчы Камітэт, трэці зробіць як-небудзь яшчэ інакш. Будзе нейкі калейдаскоп, ці што. [Апл.]

Да прэзідзіуму падаецца запіска, каб даць кожнаму прамоўцу толькі 5 мін. Старшыня ставіць гэтую прапавізію на галасаванне. Прываіаецца. Слово даецца грамад. Будзцы. Ён даводзіць, што як бы ні назвалі цэнтральную арганізацыю, як бы яе ні збудавалі,—заданьня астаюцца тымі самімі і ўмовы працы тымі самімі. Самая глаўная бяда—нехват казны, грошаў, бо калі-б можна было даць чалавеку той кавалак хлеба, які ён за-рабляе, працуючы ў ішчых установах і арганізацыях, да нас бы шмат людзей сабралася. Дык заміж гутарак аб назві Цэнтральнай Арганізацыі лепш было-б падумаць, адкуль ёй дастаць грошы.

Пераселецкі. (А.-Р. С. Х.) Прамоўца заяўляе, што калі ён пачне гаварыць аб аўтаноміі, дык не дзеля таго, каб удавацца ў юрыдычны дзіспут, а толькі, каб высветліць погляды на гэтое пытаньне, як сабраўшыся, так і А.-Р. С. Х. Як беларускія партыі, так і А.-Р. С. Х. могуць ісьці разам, бо ім аднакава пагражае небяспека ад нейкаго большэвіка Міхайлова. «Не ведаю, кажа прамоўца, ці ён устрэчы брата Леніна, ці другой устрэчы з Юдаю Іскарыяцін, але ён пайшоў і проці вас і проці нас; ён адарваў беларускае селянства як ад вас, так і ад нас». А.-Р. С. Х. ставіць на грунці федэрацыі і можа быць моцным хаўруснікам беларускага руху і разам з дзеячамі беларускага адраджэньня арганізавана беларускае селянства. І можа прывесці час, калі так званыя С-Р-ы павінны будучы адступіць перад арганізаваным селянствам, на чый кошт яны жывуць і з чых лезунгаў карыстаюцца. Прыкрываючыся высокімі фразамі, яны пастараюцца выставіць вас, як здраднікі дзяржавы. [Апл.] Разам с сабраўшыся тут, прамоўца думае, што разуменне тэрытарыяльнай аўтаноміі не злучана пераарыўна с асобным войскам і мытнымі межамі.

Алексюк бярэ слово на нічарговую заяву. Ён пратэстуе проці лаянкі па адрасу Мінскага Селянскага Хаўрусу, бо гэта ўсё-ж такі арганізацыя дэмакратычная. Умешываецца прадстаўнік Мінскай Рады Селянскіх Дэпутатаў і крычыць проці «хуліганскіх выхадкаў» прадстаўніка А. Р. С. Х. Падлімаецца цэлы гармідар. Грамадзянін Перасяленцаў тлумачыць, што яго словы належалі толькі да Міхайлава, як Міхайлава, і што ніякай лаянкі па адрасу Рады Селянскіх Дэпутатаў ні было. Дыло пратэстуе проці таго, што асабістыя рахункі паміж Селянскім Агул.-Рас. Хаўрусам і Мінскаю Радаю Селянск. Дэпут. выкладаюцца перад сходам, які іх развязаць ні можа і прапануе, каб і Перасяленцаў і Шостак забралі свае словы назад. (Крык. Шум. Званок старшыні). Як трохі шум сыхіх, выступае Смоліч. Ён кажа, што, праўда, ён прапанаваў абвясціць гэты зьезд Радай, але яго словы перадалі ніверна. Зьезд вышэй Рады беларускіх арганізацый, а ён гаварыў як раз аб такой Радзі. Зачыніў Нацыянальны Камітэт трэба ні дзеля таго, што фірма кепская, а дзеля таго, што ён ужо вышаўніў сваё заданьне арганізуюшчага цэнтру; цяпер беларускія арганізацыі ёсць і ёсць патрэба другога цэнтру. Цяперашні зьезд меншы па ліку, але большы па ўдзельнай цяжасці, і яго орган павінен мець больш аўтарытэту і паўнамоцны.

Цвікевіч: Але ўсё-ж такі гэты зьезд ні можа нічога рабіць ад імяні Беларусі.

Старшыня: Мы хочам стварыць Цэнтральны орган нашых арганізацый, а не Беларусі. Гэтаго блуццэ не можна.

Шостак [Міне. Рада Сел. Дэл.]: Вы прадстаўнікі беларусаў?

Старшыня: Мы прадстаўнікі беларускіх арганізацый.

Шостак: Чаму мы ідзем рознымі дарогамі, разрываючы адзін народ на некалькі частак? Калі мэты нашы аднака-

вы, нам трэба злучыцца і ісьці разам, а калі розныя—выясніць іх адны перад другімі раз па заўсёгды. А то ходзіць чуткі, што Б. С. Г. і Б. Н. К. адно і тое самае, што як там, так і тут вераходзіць наны. Калі мы пратэставалі проці 2-х мейсц беларускім арганізацыям у Парадзі аб скліканні Устаноўчаго Сойму, дык толькі дзеля таго, што ў гэтых арганізацыях німа уаўнамоцненых ад селянства.

Галавач абараняе Б. С. Г. ад нападкаў, кажа, што яна с панамі нічога супольнага ні мае і пытаецца: Хто лепшы прадстаўнік інтарэсаў беларускага селянства, ці чужы чалавек, большэвік Міхайлов ці мы свае людзі, выйшаўшы з гэтага самага селянства? Разглядзіце нашу праграму: калі згаджаецца з ёю, пойдзем разам, а калі не,—дык бывайце здаровы!

Шостак: Дайце жэ адказ на пытаньне—каго вы арганізуюце?

Алексюк: Беларускі працоўны народ.

Шостак крычыць а «панскай інтрызі». Дыло яго перапыняе. Старшыня пасведчае, што Б. С. Г.—партыя строга дэмакратычная і сацыялістычная і з панамі нічога супольнага ні мае. Брашно аб ёй распускаюць людзі, каторым ні па сэрцу яе нацыянальны колер, каторым ні па сэрцу, што яна першай сваёй мэтай ставіць вызваленне беларуска-селяніна ад эканамічнага і нацыянальнага уціску.

Будзья: Калі людзі свядома валюць усё ў адну гурбу,—дык з імі і гаварыць лішня, а калі пісьвядома,—трэба высветліць. Можна пайсці заўтра на парад і пагаварыць. Да высветлення паслодаў парадзі адлажыць пытаньне аб Цэнтральн. Арганіз.

Кахановіч: Дзеля чаго адкладываць? Мы жэ ні збіраліся і ні збіраемся рабіць Краўваю Раду, а Цэнтральную Раду сваіх арганізацый.

Старшыня просіць дакладчыка прачытаць праект рэзалюцыі аб Цэнтраль-Арганізацыі. Кахановіч чытае (глядз. ў № 10 «В. Б.»)

Цвікевіч прапануе замяніць слово «Рада» лям-небудзь іншым словам, каб ні было аналогіі з Радаю Украінскаю.

Будзья прапануе слово «Рада» замяніць словам «Управа».

Дакладчык ні згаджаецца з гэтай папраўкаю бо слово «Рада» мае пад сабою гістарычны грунт. Будзья здыймае сваю папраўку.

За гэтым зьезд разгледзіў пытаньне: колькі сяброў павінен мець Выканаўчы Камітэт. Была прапавізія Цвікевіча, каб зусім нічога ні пастанаўляць аб ліку сяброў Выканаўчаго Камітэту, а паразумеўшыся заўтра з усімі мейсцовымі арганізацыямі беларускімі, выбраць агульны Выканаўчы Камітэт. Прапавізія гэтая галасаваннем была адкінута; галасаваннем было пастанаўлена: у Выканаўчы Камітэт выбраць пяць чалавек без права кааптацыі.

Посля гэтаго зьезд выслушаў прывітаньне прадстаўніка ад Губэрнскаго Камісарыяту. Ён ад імяні Губ. Кам. прывітаў зьезд і пажадаў яму як найбольш карыснай працы ў справі арганізавання беларусаў, бо беларускаму народу больш можа, як якому іншаму, арганізаванасць патрэбна. Старшыня ад імяні зьезду падзякаваў за прывітаньне і абвясціў перарыв на гадзіну [ад 8 1/2 да 9 1/2].

(Далей будзе)

ХРОНІКА

Вучыцельскі саюз.

9-го ліпня 1917 г. ў Мінску, на II зьездзі прадстаўнікаў беларускіх арганізацый, сябры зьезду вучыцелі, на ўласнай ініцыятыўе, залажылі, ці, справядлівей сказаць, аднавілі даўнейшы Беларускі Вучыцельскі Хаўрус. Гэта старая, вядомая краю яшчэ с 1905 году

арганізацыя. Сябры гэтага хаўрусу былі арыштаваны ў 1906 г. і засуджаны (Я. Колас), а іншыя паўчыкалі ў Амерыку, як А. Сешкевіч, Янкоўскі і інш. У той час гэты хаўрус істнуваў пад назвай: «Белорусский Учительский Союз». Статут яго арыштавала паліцыя ў 1906 г. ў с. Мікалаўшчыні, Мін. пав. пры обыску.

Мэта аднаўлялага хаўрусу—збеднанне ўсіх вучыцелёў, каторыя маюць сваім заданьнем нацыяналізацыю беларускай школы, пачынаючы ад ніжэйшай, пачатковай, і канчаючы сярэдняю і вышэйшай. Хаўрус кліча ўсіх вучыцелёў пачаць з гэтага вучэбнага году навучэнне ў пачатковых школах у роднай, беларускай мове. Усе тыя настаўнікі, каторыя будуць даць аб тым, каб ўвесці нашу мову ў школы,—ці то ў кшталці тлумачэння ў вышэйшых класах беларускай літаратуры, ці ў кшталці пісанья перакладаў па-беларуску, ці проста карыстацца беларускім языком, як живою моваю 10-і мільённага беларускага народа,—ўсе прымаюцца ў Хаўрус Беларускіх Вучыцелёў.

Хаўрус дэкларуе сваім сябрукам маральную падмогу, а так сама парадку аб падручніках і літаратуры.

Сябры плацуюць ў год 3 рб. і пры ўпэўненні сябе ў хаўрусе 1 рб. ўходнага ўносу на фонд запаснага капіталу. С запытаннямі трэба звяртацца па гэтым адрасі: г. Мінск, Беларускай кнігарня. Захароўск. 24. Бюро Б. В. Х.

СТАТУТ

Беларускага Вучыцельскага Хаўрусу.

1) Беларускі Вучыцельскі Хаўрус ёсць арганізацыя беларускіх вучыцелёў і дзеячоў прасветы, згуртаваных на грунці нацыяналізацыі беларускае школы.

2) Сябрам Хаўрусу можа быць кожны вучыцель і дзеяч прасветы, калі моцна стаіць за адраджэнне і паваньне роднай мовы ў беларускай школе.

3) Усім справам Хаўрусу і яго грамадзянскай прапай кіруе камітэт з 5-і чалавек, выбраны на агульным сходзі Хаўрусу на 1 год. Камітэт выбірае с паміж сябе старшыню, яго таварыша, скарбніка і пісара.

4) Кожны сябра Хаўрусу штогодна плаціць складку не менш, як 3 рб., а запісываючыся ў Хаўрус ўносіць яшчэ 1 рб. асобнага ападаткавання на запасы капітал Хаўрусу.

5) Агульныя сходы Хаўрусу дзелюцца на а) звычайныя, б) асабістыя і склікаюцца Камітэтам.

а) Звычайныя сходы адбываюцца на Коляды і Вялікдзень.

б) Падрахунковыя (отчетные) склікаюцца перад пачаткам гадавой работы ў канцы ліпня ці спачатку жніўня, але ні пазней апошняга месяцу перад вучэбным годам.

с) Асабістыя сходы склікаюцца толькі на асабліва важны выпадак, дзеля пільных грунтоўных спраў, і лічюцца правамоцнымі пры ўсякай лічбі зыпоўшыхся сяброў.

д) Звычайныя і падрахунковыя сходы ці зьезды рахуюцца праўнымі, калі зьбіраюцца ня менш, як трэція частка агульнага ліку сяброў. Калі ў паказаны тэрмін патрэбная, або правомацная частка сяброў ня зьбіраецца, дык праз два дні сход або зьезд лічюцца праўным пры ўсякой лічбі сабраўшыхся.

е) Настаўнікі і дзеячы сярэдняе і вышэйшай школы, калі іх у хаўрусе будзе не менш 10-і, маюць права заснаваць свой асобны аддзел, на працу каторага агульны сход павінен ўдзяліць частку грошай.

ж) Калі у якім нібудзь мястэчку ці горадзі сябры хаўрусу захочуць мець свой асобны тутэйшы аддзел хаўрусу, то на моцы пастановы ня менш, як дзесяці сяброў, паведаміўшы аб гэтым Камітэту хаўрусу, яны адчыняюць мейсцовы аддзел і маюць права ўтрымліваць на патрэбы аддзелу 10% агульнай сумы штогоднага ападаткавання сяброў Хаўрусу гэтага району. Апрач таго, кожны мейсцовы аддзел мае права абкладаць сваіх сяброў дадатковымі зборамі ні больш аднаго рубля ў год.

8) Кожным аддзелам, як сярэдняй і вышэйшай школы, так і пачатковай, кіруе выбранае на тое з ліку сяброўку аддзелу Бюро з 3-х чалавек: старшын, скарбніка і пісара.

9) Як Камітэт хаўрусу, так і ўсе іншыя яго выбранныя органы, у сваёй працы кіруюцца пастаовамі агульных сходаў хаўрусу, а аддзелы, апроч таго, яшчэ дырэктывамі Камітэту.

Статут апрацаваны, ухвалены і падпісаны закладчыкамі:

Яз. Лёсік, М. Мороз, П. Бодунова, А. Русак, М. Гапчарык, А. Давілевіч, В. Левицкая і інш.

АПОШНЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Пастаова Часовага Ураду аб зьездах і сходах.

На час вайны міністрам ваеннаму і унутраных спраў даецца право не дапускаць і зачыняць ўсе сходы і зьезды, якія маюць у сабе небезпек у ваенным кірунку дзяржаўнага забяспечэння. Пастаова гэтая выканоўваецца да распаўсюджвання яе Сенатам.

Старшыня міністр Керэньскі.

Міністр юстыцыі Зарудны.

Падаходны падатак на Раманова.

Часовы Урад пастанаўіў аблажыць падаходным падаткам быўшага цара і яго сям'ю.

Нацыянальнае пытаньне на 9-м зьездзе партыі „Народнай Волі“.

На вяртанні сходах 24 ліпеня зьезд выслушаў даклад барона Б. Э. Нольдэ аб нацыянальным пытаньні.

Дакладчык лічыць, што нацыянальнае пытаньне ў Расіі можа быць разьвязана праз абарону нацыяў як груп асабистых, а не тэрытарыяльных. Найвышэйшая можна дапусьціць ужо нацыі да спраў агульна-дзяржаўных праз прапарцыянальныя выбары. За нацыялі трэба прызнаць право рабіць нацыянальны хаўрус дзеля выкананьня спраў культурнага будоўніцтва. Гэтыя хаўрусы павінны мець публічна-прававы характар.

Паслыя некалькіх увагаў і паправак, зробленых рознымі прамоўцамі, зьезд прыняў дзьве такія рэзалюцыі, якія й пастаоўлена ўвесці ў праграму партыі.

Першая рэзалюцыя: «Дзяржава можа перадаць нацыям выкананьне наказываемых законам заданьняў культурнага ўпраўленьня ў адносінах да тых асобаў, якія вызначаюць сваю прыналежнасьць да гэтых нацыяў: Арганізаваньне нацыянальных хаўрусаў, кругіх ведама і ўласці, вялічынна адмогаў ім ад дзяржаўнай казны так само і адносіны паміж імі ўстанаўляюцца у парадку агульна-дзяржаўнага заканадаўства».

Другая рэзалюцыя: «Мова расійская, як мова агульна-дзяржаўная, павінна быць урадавай моваю цэнтральных дзяржаўных устаноў, арміі і флоту. У мяйсцовых дзяржаўных і грамадзянскіх арганізацыях і навуковых закладах, утрымліваемых коштам казны або органаў мяйсцовага самакіраваньня, — павінна быць устанаўлена права ўжываньня мяйсцовых моваў згодна з нацыянальным складам насяленьня і забяспечэньнем, у парадку агульна-дзяржаўнага заканадаўства, правоў расійскай мовы не толькі як агульна-дзяржаўнай, але як і між-нацыянальнай. Насяленьню кожнай мяйсцовасьці павінна быць забяспечана право на атрыманьне пачатковай асьветы, а калі магчыма, — дзь і далейшай у роднай мове».

З украіны.

Прэстаўніц ад беларусаў у Укр. Цэнтр. Радзі. 28-го ліпеня Камітэт Ц. У. Р. раз-

Друкарня Н. М. Нахумова.

глядаў даклад Камісіі па справах дапаўненьня Ц. Р. прэстаўніцкай нацыянальных меншасьцяў і прыняў рэзалюцыю аб папаўненьні Ц. Р. 202-ма прэстаўніцкай неукраінскіх нацыяў. У ліку гэтых 202-х новых членаў Радзі будзе 1 беларус.

Ад Камісіі ў справе скліканьня зьезду на- родаў.

Зьезд прэстаўніцкай народаў і краёў, што дамагаюцца аўтаномна-Фэдэратыўнага перабудаваньня Расіі, які склікаецца ў Кіеві Цэнтральнай Украінскай Радай, назначаны на 15-го жніўня.

На зьезд запрашаецца аднакавы лік (не больш дзесяці) прэстаўніцкаў ад усіх народаў і краін незалежна ад велічыні тэрыторыі, ліку насяленьня і яго культурна-нацыянальнага разьвіцьця.

Пароды, краі і партыі, што хочуць мець сваіх прэстаўніцкаў на зьездзе, павінны зьявіцца проста да Украінскае Цэнтральнае Радзі.

З заграіцы.

Будучына Англіі. Уэльс, вядомы ангельскі пісьменьнік, напісаў артыкул пра будучыну Англіі. Артыкул гэты ангельская публіка стрэла ната прыхільна. Артыкул Уэльса канчаецца гэтак: «Ці мала ангельцаў відаць, захоплены ідэю стварыць вялікую, на ўсё свьет, ангельскую імперыю, — сыстэму, звязаную вісімі мятнымі [таможні] стаўкамі ў адно цэлае, якая-б стаяла проці усяго сьвета. Гэта — шліх сьмерці. Калі мы, адкінуўшы гэную ідэю пра імперыю, будзем іці да хаўрусу народаў, то ў 1930 року мы разам з нашымі амэрыканскімі сявакамі і з латынскімі і расійскімі народамі пачнём новую эру жыцця. А калі вернемся да старых імпералістычных мараў, дык брытанская імперыя да 1930 року, цяжка узброенная, пад цяжэрнай рукою, свайго ўраду, пад цяжкім ціскам падаткаў, будзе граці гэтку самую ролю, якую грае цяпер германскі мілітарыстычны (ваенны) імпералізм. Імпералізм або імпэрыяналізм — гэтакі выбар для Англіі.»

[«Н. Рада»]

Палітычны курс у Гэрманіі.

Падзеі на расійскім фронце дужа адбіліся на агульным самапачуцьці ў Бэрліне. Што датыча заходняга фронту, то частка германскай прэсы уважае, нібы Англія сваім новым паступам у Фландрый паказала, што ёй ні перамагчы Гэрманіі нічым асабліва падводных чыак на моры, і праз тое Англія робіць апошняе напружэньне, каб захапіць базы падводных чоўнаў на беразі Балтыі. Канцлер Міхаэліс ужо загаварыў пра тое, што трэба моцная ўлада і што трэба ўжыць больш энэргіі і адвагі. Міхаэліс казаў аднаму журналісту, што напярэдні канцлер быў слабае удачы і абвясціў, што Гэрманія, як і раней будзе йці да міру, але ня выявіць таго, што яна змаглася.

[«Н. Р.»]

Самапачуцьце у Італіі.

У Італіі апошнімі часамі пачынаецца борка паміж прыхільнікамі вайны да перамогі (да канца) і тымі сацыялістамі, што хочуць скончыць бойню народаў. Сацыяліст Трэвэс скончыў сваю прамову ў парламэнт гэтак: «з усіх фронтаў насенца адна вымога: гэта зіма німавіна захапіць армію ў агонах!» Але гэты велімі нападоў на Трэвэса.

(«Нов. Рада»)

ВАЙНА.

На Паўночна-Заходнім, Заходнім і Каўказскім фронтах ціха.

На Паўднёва-Заходнім фронце праціўнік прабаваў наступальна на Бродскім кірунку ў раёні Дуб-Заркуў, але быў адбіты. На Збручы — артылерыйская стра-

ляніна.

На Румынскім фронце праціўнік паступае ў раёні Окна-Грозесцы. Ні глядзючы на упарты контр-атакі расійскай і румынскай арміі, яны змушаны былі адступаль. Пад вечар 30-го ліпеня ім удалося затрымаць праціўніка і самым пачаць наступ. На Факшанскім кірунку расійская армія пад упартым націскам немцаў падаецца назад.

Шчэбачы салавейка.

Шчэбачы ты, салавейка,

У зялёным гаю,

Калі родная сямейка

Сірацея ў краю.

Калі горка сьлёзы роніць,

Матухна на сьлёну.

Хай твой сьлёту тугу разгоніць,

Хай пидоля згіне.

Калі дзеткі просюць таты,

Каб ішоў да дому,

Дзе грываць ўсё гарматы,

Льгі німа нікому.

Калі родная сястрыца

Моляца за братца.

Ці ні годзі сьлёзам ліцца,—

Хай настане сьзята.

Шчэбачы ты, салавейка,

Нэй аб супакою,

Як чульліва жалейка

Раніцай ціхою.

Залівайся сьвітам-песняй,

Цеш матулю, жонку;

Цеш сіротак, што балесьне

Тужаць без прытулку.

Шчэбачы ты на сьвятанні,

Як узьдзе слонца,

Хай хутчэй спаской настане

У роднінскай старонцы.

А. З.

„Долой бѣлоруссовъ“

Цёмныя сілы беснуюцца.

За апошнія часы на імя рэдакцыі «Вольнае Беларусі» надыходзюць апа-німныя лісты з розных камісарыятаў [б. паліцэйскіх участкаў і] з чыннай арміі. Дзеля прыкладу, мы надрукуем адзін з гэтых лістоў. Ніхай людзі пачытаюць і нават дасьведчацца, з якога кшталту людзьмі трэба рахавацца, калі чуеш заклік: «долой бѣлоруссовъ!» Страшна робіцца за вольнасьць дзяржавы Расійскай, як прыгледзіцца, што за хуліганьне хаваецца ціпер пад штандарам волі, рэспублікі і дэмакратыі зму. Гэтыя цёмныя сілы цёмнай Расіі дэмаралізуюць ціпер армію, робюць пагромы, гвалтуюць, рабуюць і паводзюць жах павокала. Як гадзі, выпоўзаюць яны с цёмных куткоў, шыняць, плююцца і лаюцца.

Вот аўтэнтны аднаго гэткага лісту, адтрыманага намі з чыннай арміі, з захаваннем яго правапісу:

«Г. Рэдактар!»

Или шпионъ немѣцкій: скажи пожа-луйста каго, ты дурыла хотишь въ водить възблужденіе своей белор.-культурой [доманого языка і кто на это пойдеть за тобою дураком] смеху падобна ваша лавачка беретесь белоруссовъ романтировать, по безъ матеріалу. Я беларусъ Мин. гб. Ин. уѣз. Плюю тебя въ твою идейную рожу, за то, что ты въ то время какъ народу нужно вливать побольше культуры, ты становишься на пути съ кучкой чернашотенцовъ и пытаешься пренятствовать падъ видамъ національного языка.

Второй авторъ! Я беларусъ и скажу Вамъ што вы хотите своей газетой внести разложение въ народъ, это пужно только помѣщикамъ и капиталистамъ отдѣленіе бѣлорусіи, дабы воспользоваться темнотой народной въ земельныхъ реформахъ. Эта преждевременно ваше мечтаніе. Крестьянству и пролетарію этого ненужна и оні неспадутъ на нашу фискальную крикливость. У насъ должна быть адна демократическая республика вотъ вамъ голасъ который подасть представительство бѣлорусскаго крестьянства. Ваша газета и произношеніе въ ней фразъ и вообще бѣлорусскій языкъ это недоразуменіе адно, эта отсталость адна отъ русскаго языка, которую современное поколѣніе исправитъ.

Въ заключеніе письма посылаю васъ ко всѣмъ чертямъ и при встрѣчѣ первый покалечу рожу.

К.

Радуйся, Мікола Ц, твае «ребята» стараюцца! Здаецца, пісаў гэты ліст ні чалавек, а гарыла, (малпа) каторы толькі і навучыўся крычаць па-маскоўску: «долой! сокрушу! долой!»

АХВЯРЫ.

На Беларскі Нацыянальны Фонд.

Ксёп. Шолкевіч-50 р., Вільдзюкевіч-3 рб., ад скарбонач. збору ў г. Мінску -1789 рб. 25½ кап., прыбытак ад энэктакля 22 іюл.-565 рб. 05 кап., прыбытак ад гуляння ў Мінску на трэку-551 рб. 85 к.

Разам: 2959 рб. 15½ к.

Агулам з раней паступіўшымі: 6799 рб. 61½ к.

На фонд газэты «Вольная Беларусь»

Ксёнд. Шолкевіч-20 рб., Я. Станкевіч-20 рб., Рышкевіч-5 рб., Жданка-5 рб., падпар. Сьвечнікаў-4 рб., ад міеўскага гуртка «Зорка» 245 рб. 31 к.

Разам: 299 рб. 31 к.

Агулам з раней паступіўшымі: 363 рб. 31 к.

Рэдактар Я. Лёсік.

ВЫЙШЛА З ДРУКУ І ПРАДАЕЦЦА

новая кніжка

ЛІТЭРАТУРНЫ ЗБОРНІК

„ВОЛЬНАЕ БЕЛАРУСІ“

Цэна 45 кап., с перасылкай 50 кап.

ГАНДЛЯРАМ УСТУПКА.

Глаўны склад ў «Бел. Кнігарні», Мінск, Захароўская, 24.

Ад канторы газэты „Вольнае Беларусі“.

З № 11 падпісаная плата на газэту

«ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ»

ПАЇЖАЕЦЦА ДА 1 рб. НА МЕСЯЦ.

Памяркоўна з гэтым будзе лічыцца і тэрмін падпіскі.

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры»